

En medicinarpionjär:

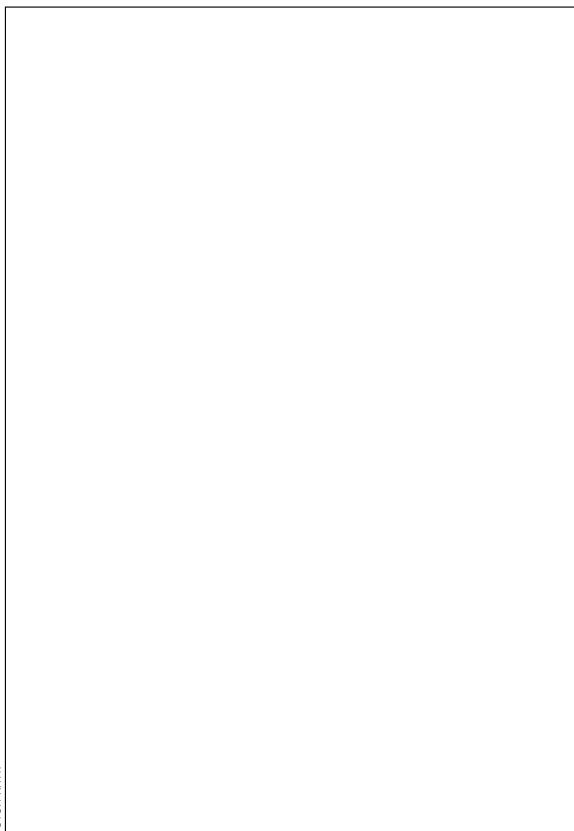
Ruth Svensson – parasitolog, missionsläkare, psykiater

Berättelsen om Ruth Svensson (1890–1971) ger inte bara bilden av ett ovanligt medicinar- och kvinnoliv, utan speglar också dåtidens förhållanden i såväl Sverige som Kina. Ruth Svensson kom från små förhållanden, men kunde utbilda sig till läkare i Uppsala, följde sin kallelse och blev missionsläkare i Kina, för att avsluta sin bana som överläkare i psykiatri vid Ulleråkers sjukhus i Uppsala.

Som nybliven medicine kandidat för snart 30 år sedan mötte en av oss (BJ) mors (GJ) moster Ruth Svensson. Hon var då en 81-årig kvinna, liten och vit-hårig, utan stora åthävor – men med en stor integritet!

Det stämde till allvar att i släkten ha en läkare som stått i direktkontakt med 1800-talets fattigdom. En läkare som var född under Oskar IIs regeringstid, som mycket väl kunde ha mött eller hört Strindberg och som mindes boxarupproret i Kina. En kvinnlig läkare som studerade medicin i en tid när nästan ingenting av dagens medicinska sakkunskap ännu existerade, och som fick sin medicine licentiat-examen innan kvinnor erkändes ha lika värde och fick rösträtt i Sverige.

Ruth Svensson kan på sitt sätt räknas till gruppen av svenska, kvinnliga medicinarpionjärer. Hon var missionsläkare i Kina, mikrobiolog, forskare och psykiater. Vilka mäktiga krafter fanns bakom dessa metamorfoser i ett särpräglad medicinaröde? Vilken yrkesroll hade den tidens kvinnliga läkare? Styrde kraven – de egna professionella och

Ruth Svensson
mikroskoperar i
infallande
dagsljus.

omgivningens tidsbundna förväntningar – även den personliga djupaste utformningen av livsprojektet? Idag är »medicinsk vetenskap» vårt omhuldade rättesnöre, och höga vetenskapsideal vårt mål i en akademisk karriär. Vilka andra drivkrafter har sprängt och kan spränga vallar inom yrket?

Föddes i Åbo

Ruth Svensson föddes i Åbo i Finland år 1890 som nummer tre i en syskonskara på tio. Hennes far var Rysslandsmissionären, översättaren och språkmannen Johannes Svensson, som var född i ett stenskjul med jordgolv i Värmlandsskogen och som gått några år i sockenskola i Alster. Hennes mor var Hanna Lindman, en åländsk skepps-

byggardotter. Tre av syskonen dog redan som små. Om den förstfödde sonen Samuel berättas att han teg till tre års ålder, då han plötsligt började tala flytande finska och svenska! Han dog i strypsjuka (difteri) två månader efter det att familjen redan mist en yngre son.

Läste medicin i Uppsala

Trots att familjen levde i mycket små omständigheter kunde Johannes och Hanna Svensson låta alla sina barn utbilda sig. Fem gick till universitetsstudier! Ruth Svensson tog studenten i Helsingfors 1907 och började läsa medicin i Uppsala 1910, där redan den ett år äldre system Elin hade påbörjat sina läkarstudier. En yngre bror till sysstrar-

Författare

BENGT JÄRHULT
distriktsläkare, Hälsökällan, Kyrkhult, Primärvården i Olofström

GUNLÖG JÄRHULT
författare, Jönköping

JOHANNES JÄRHULT
klinikkchef, mag–tarmcentrum, Ersta sjukhus, Stockholm.

1930-talet bl a Giardia intestinalis och Trichomonas hominis.

Mentalsjuka patienter hade, när de skrevs in på mentalsjukhuset, samma infektionsfrekvens som normalbefolkningen, men med vårdtiden ökade incidensen upp till det dubbla för alla parasitologiska infektioner med undantag av Giardia. Ökningen skedde snabbare och nådde högre maximum hos män än hos kvinnor.

Infektioner med Entamoeba coli och Entamoeba nana tycktes vara mer persistenta än infektioner med de andra parasiterna.

En mångskiftande tjänstgöring

Ruth Svensson tjänstgjorde som läkare vid Svenska Missionsförbundets sjukhus i Hwangchow i Kina mellan 1920 och 1923 (Ruta 1), och som senior assistent i parasitologi vid Peking Union Medical College mellan 1923 och 1925. Här uppges chefen ha tagit hand om hennes vetenskapliga originalarbeten och publicerat dem i eget namn.

När Ruth Svensson återvände hem från Kina började hon arbeta inom psykiatri. Vad kan ha förorsakat detta tvärra kast? Speglar det 1930-talets manliga medicinarsamhälle att en begävd

kvinnor stoppades i sin karriär? Ruth disputerade ju i tropikmedicin som praktiskt verksam psykiater! Uttryckte yrkesinriktningen egna behov av mänsklig kontakt efter ensamma år på missionsfälten?

Mellan 1925 och 1931 tjänstgjorde Ruth Svensson som psykiater vid S:t Gertruds sjukhus i Västervik och S:t Lars sjukhus i Lund. Hon var sjukhuschef (den första kvinnliga i Sverige?) vid S:t Olofs sjukhus i Visby 1931–1936, och från sistnämnda år till sin pensionering 1955 överläkare vid Ulleråkers sjukhus i Uppsala.

Från denna tid berättas en historia: När en underläkare, nu engelsk professor i klinisk kemi, tjänstgjorde i Uppsala på 1950-talet, behövde han hjälp att undersöka ett märkligt sediment. Den mystiska organismen fraktades i taxi till »Nordens parasitolog», psykiatern vid Ulleråkers sjukhus, Ruth Svensson, som efter en halvtimme telefonerade tillbaka: »Björkpollen – var god stäng fönstrena!»

Efter sin pensionering ägnade sig Ruth Svensson åter åt forskning inom det parasitologiska området, bl a utifrån studieresor. I Egypten lyckades hon ta fram ett substrat där amöborna överlevde i 3–4 veckor. I Nepal deltog hon också med sin vän, språkgeniet Tony

Smith, i översättningen av Bibeln till den buddistiska befolkningen.

»De sista årens största glädje»

Professor Elias Bengtsson skrev i en dödsruna 1971: »Ruth Svensson var psykiatriker, men än mer parasitolog och som sådan långt före sin tid i Norden. I sin avhandling på 1930-talet klarade hon förekomsten av amöbor i Sverige och Finland; undersökningen har internationell ryktbarhet. Det fanns amöbor också i våra länder – inte bara i Kina och andra tropiska regioner, där hon först fascinerades av och studerade dem – men här gav de uppenbarligen inte upphov till dysenteri. Vissa former var till och med vanliga. Ruth Svensson återvände efter sin pensionering till sitt i ungdomen väckta intresse och fortsatte sina laboratoriearbeten i Uppsala, ehuru isolerad från annan svensk forskning och med egna medel. Några angelägna problem var ännu inte lösta. För några år sedan kunde hon göra en studieresa till bl a Kairo för att där arbeta vidare med sin teori om näringssubstrat för amöborna. På mitt bord ligger hennes sista manuskript, fullbordat vid 81 års ålder, resultatet av de sista årens största glädje och som triumf – det hade just blivit godkänt för publicering i en ansedd internationell tidskrift. Hon

ROUTA 2

Utdrag ur brev: Mandariner från Wuchanghsien uppvaktar Ruth Svensson.

Svårt sjuka kunde omöjligt ta sig över Changfloden (Yang-tse-kiang) till sjukstugan.

»På hösten gjorde jag även några resor över till Wuchanghsien, en rätt stor stad på södra sidan om floden och tog med mig så mycket som möjligt av mediciner och instrument. Men mottagningarna fingo hållas i evangelistens sovrum, och de väntande fingo trängas, män och kvinnor om varandra, i ett rum utanför, allt detta mycket stötande för kinesernas uppfattning av det passande.»

Stadens styresmän skulle försöka lösa lokalfrågan och uppvaktade Ruth i sjukstugan. Man får tveklöst säga att detta var en viktig kvinnlig inbrytning i manssamhället, kanske än mer laddad än att som fattig kvinnlig student börja läsa medicin i Uppsala vid seklets början. Betänk att detta var Kina 1922, där livet för underklassen och dess kvinnor kunde jämföras med slaveri och där kvinnorna i överklassen helst skulle sitta som prydliga dockor med sina insnörda, rudimentära fötter. Inte nog med att Ruth Svens-

son var en västerländsk doktor. Hon var dessutom en ung, ogift, yrkesarbetande och vacker kvinna som det kinesiska gubbväldet skulle möta.

»När vi sutto vid frukostbordet anmäldes att fyra herrar från Wuchanghsien kommit för att hämta syster Ruth Rydberg och mig. De bjödos in i förmaket, och jag skickades in att representera, för första gången i Kina. Jag kände mig mycket enkel vid tanken på den invecklade kinesiska etiketten och visste inte, att jag under dagens lopp skulle komma att känna mig långt mera enkel. En av herrarna förde ordet och, stundens betydelse till ära och för att visa sin belevnhet, började han tala på klassisk kinesiska. Och jag stackare, som lärt det mesta av den lilla kinesiska jag kan bland de långt ifrån klassiskt bildade patienterna i sjukstugan, begrep inte mycket. Lyckligtvis kom fröken Börjesson in och räddade situationen. Snart skredo vi i högtidligt tåg genom Hwangchows gator, syster Ruth och jag först och de kinesiska herrarna ett stycke efter. Vid stranden väntade oss den bekväma mandarinbåten, och vi hade en i allo angenäm resa. Herrarna lämnade sin höga ståndpunkt och talade vanligt mandarindialekt, så att samtalet för-

flöte utan alltför många svårigheter (överstruket 'god morgon yxskäft').»

Väl i staden »började man avskjuta smällare. I ingången stodo soldater och skyltrade gevär. Min förlägenhet kände inga gränser, när jag inne på gården fick se högtidsklädda, medaljprydda kineser, uppställda och högtidliga, i två, som jag i förstone tyckte, oändliga led för att taga emot oss. Nya smällare, och vi fingo bugande passera emellan leden och in i ett gästrum med de upphöjda högsätena vid övre väggen. Det hjälptes ej, där måste vi sitta. Sedan Röda korsets ordförande under de vanliga ceremonierna serverat oss te, bänkade sig herrarna i rader å ömse sidor. En högtidlig tytnad rådde, och aldrig i mitt liv har jag känt mig så enkel.

På samma gång slog mig det genomkomiska i hela situationen, att i detta konservativa Kina en sådan mottagning bereddes för två kvinnor. Småningom undrade jag, om vi kunde få se de rum, som skulle inredas till poliklinik. Då var stelheten bruten, och helt gemytligt samspråkande gingo vi till det angränsande byggnadskomplex. Där blev min förvåning och glädje stor. Där funnos goda möjligheter att inreda ett verkligt litet sjukhus.»

Ruth Svensson (slutet av 1960-talet).

var helt naturligt tropikläkarklubbens första ledamot, och sentida svenska tropikmedicinare skall bevara hennes minne i tacksam vördnad.»

När Ruth Svensson fick hembud skrevs – i frikyrkotradition – i Svensk Veckotidning: »Dr Svensson var en person, som väl förvaltade sitt anförtrodda pund till sina medmänniskors fromma.»

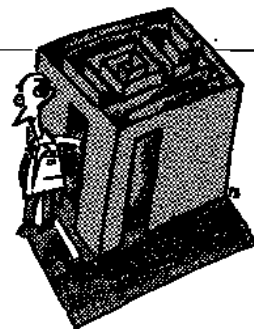
Vägröjare och humanist

I den tidiga svenska medicinarutbildningen förändrades rekryteringen och de traditionella köns- och klassrollerna först så sakteliga. Denna tid – före demokratins genombrott – påverkades inte bara av arbetarrörelsens framväxt utan också av de kraftfulla frikyrko- och nykterhetsrörelserna. Nytt blod tillfördes universiteten, inte minst den medicinska fakulteten, när orädda idealister sökte utlopp för sitt sociala patos. En del av den svenska sjukvården tidigt under detta sekel studeras sannolikt bäst i kyrkliga arkiv och i brevsamlingar från svenska läkare på missionsfälten i Afrika och Asien.

Ruth Svensson torde vara detta sekels unikum i så måtto att hon nog är den enda tropikmedicinare som samtidigt var psykiater! Denna märkliga kombination var sannolikt resultatet av tillfälligheter i livets obestämbara flöden. Båda yrkesrollerna var dock förenliga med arvet från den varmt troende fadern och dennes uppväxtmiljö. Hennes sanningssökande förde henne till katolicismen under 1930-talet, ett lika kontroversiellt gränsöverskridande i hennes uppväxtmiljö som inbrytningen i den manliga medicinarvärlden en gång i seklets början.

Ruth Svensson var inte någon köns-

emancipationens taleskvinna, men hon var väl medveten om manssamhällets dominans (Ruta 2). I första hand var hon en läsande humanist, en religiöst kämpande människa vars profil kan sammanfattas: »Tanken är det viktiga och riktiga». Men genom sin livsgärning blev hon en vägröjare. Kanske ligger inte heller det religiösa sanningssökandet så långt från drivkraften i ett äkta vetenskapligt sanningssökande. Att Ruth Svenssons vetenskapliga insats är tidsbestämd och att hennes avhandlingsprotozoer idag inte är särskilt kliniskt relevanta minskar inte respekten för hennes insats. Även dagens vetenskap är bara pusselbitar i en lång kedja, och i morgon är såväl dagens publikationer som deras författare i de flesta fall glömda. •

**enligt
min
erfarenhet**

Läkartidningens serie 1990–1992 i särtryck

När konsensus saknas om hur läkaren bör behandla, spelar den beprövade erfarenheten stor roll. Det 48-sidiga häftet innehåller 32 korta, praktiskt inriktade artiklar med anknytning till vårdens vardag och vänder sig till alla kliniskt verksamma läkare. Förutom diagnostik med terapi speglas goda exempel på prevention, ledningsfrågor och administration.

Pris 55 kr. Vid 11–50 ex 50 kr, vid högre upplagor 47 kr/ex.

Beställ här:

..... exemplar av
Enligt min erfarenhet

Namn .....

Adress.....

Sändes till Läkartidningen,
Box 5603, 114 86 Stockholm

Märk gärna kuvertet med
»Enligt min erfarenhet»

Beställning per fax:
08-20 76 19